

Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm Bağlamında Kırsal Turizmin Yeri ve Önemi: Otantik Kırsal Turizm Projesi

Zeki AKINCI¹, Murad Alpaslan KASALAK²

¹Doç.Dr.,TurizmİşletmeciliğiBölümü, TurizmFakültesi, AkdenizÜniversitesi, Antalya, Türkiye

²Doç.Dr.,RekreasyonYönetimiBölümü, TurizmFakültesi, AkdenizÜniversitesi, Antalya, Türkiye

muradkasalak@akdeniz.edu.tr

Özet

Dünya ekonomisi içerisinde turizm endüstrisinin hızlı bir şekilde gelişmesi ve büyümesi sosyo-ekonomik açıdan gelişmemiş veya gelişme konusunda yeterli kapasiteye sahip olamayan kırsal bölgelerin kalkınması için önemli fırsatlar sunmaktadır. Kırsal bölgelerin kalkındırılmasında tarımsal kalkınmayla birlikte kırsal alanda bulunan ve turizm için gerekli olan doğal kültürel folklorik ve sosyal değerlerin birer çekicilik olarak değerlendirilebilmesiyle sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması mümkün olabilecektir. Bu bağlamda özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından kırsal turizm sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanmasında etkin bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır.

Yapılan bu teorik çalışmada kırsal turizminin koruyarak kullanma ve kullanarak koruma anlayışına sahip sürdürülebilir turizm açısından kavramsallaştırılması makro ve mikro düzeyde yeri ve önemi ele alınmıştır. Bu bağlamda Antalya'nın bozulmamış önemli bir kırsal turizm potansiyeline sahip olan Serik İlçesi Akbaş Köyü ile ilgili sürdürülebilir bir otantik kırsal turizm projesi geliştirilmiş ve başta Akbaş Köyü yerel halkı olmak üzere tüm paydaşların beklentilerine cevap verebilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Turizm, Kırsal Turizm

The Importance of Rural Tourism in the Context of Sustainable Development and Tourism: Authentic Rural Tourism Project

Abstract

The rapid development and growth of the tourism industry within the world economy provides important opportunities for the development of rural areas that are not socio-economically developed or do not have sufficient capacity to develop. In the development of rural areas, it will be possible to achieve a sustainable development by evaluating their natural cultural folkloric and social values which are necessary for tourism together with agricultural development as an attraction. In this context, especially for developing countries, rural tourism reveals that it can play an active role in ensuring sustainable rural development.

In this theoretical study, conceptualization of rural tourism in terms of sustainable tourism with conservation and use and conservation understanding has been discussed in macro and micro level. In this context, a sustainable authentic rural tourism project has been developed for the Akbaş Village of Serik District, which has an important unspoiled rural tourism potential of Antalya, and it is aimed to meet the expectations of all stakeholders, especially the local people of Akbaş Village.

Keywords: Sustainable Development, Sustainable Tourism, Rural Tourism

1. Giriş

Günümüzde turizm olayı, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler açısından sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Deniz, kum ve güneş motivasyonlu genel ilgi turizmi kapsamında sunulan hizmetlerin kısıtlı bir zaman dilimi içerisinde sunulması nedeniyle mevcut doğal ve fiziksel kapasiteler yoğun bir şekilde kullanılmakta, doğal çevrenin aşırı kullanmaya ve yüklenmeye bağlı olarak bozulması ve sürdürülebilirlik yeteneğini kaybetmesi söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte, genel ilgi turizmine kısıtlı bir zaman diliminde yoğun bir talep söz konusu iken, yılın büyük bir bölümünde ise talep yok denecek kadar azalma, işletmelerin kapasitelerinin atıl kalmakta ve istihdam azalmaktadır. Bu bağlamda, genel ilgi turizmi kapsamında sürdürülebilir bir kalkınmadan, sürdürülebilir bir turizmden bahsetmek mümkün olmamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın bir aracı olarak kabul gören sürdürülebilir turizmin *gelecekteki* fırsatları koruyup geliştirmeyi gözetmesi, turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılamayı öngörmesi, kültürel bütünlüğün, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığını sağlaması ve nihayetinde ekonomik gerekleri karşılamasına yönelik sürdürülebilir turizm ürünleri yaratma çabalarını ortaya koyması gerekmektedir. Bu bağlamda, özel ilgi turizmi; sürdürülebilir turizmin önemli bir aracı olarak genel ilgi (kitle) turizminin topluma ve doğal çevreye karşı olumsuz etkilerini sınırlamaya yönelik, kitle turizminin verdiği zararları onarma yoluna giden ve ev sahibi bölgenin gereksinimlerini karşılamaya çalışan çevre, toplum ve kültürlerle uyum içinde işlenen alternatif bir sorumluluk yaklaşımı olarak görülebilir.

2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm

Karaman'a göre (1996) sürdürülebilirlik, "bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği" olarak tanımlanmaktadır (Karaman, 1996:102). Sürdürülebilirlik sosyal, ekonomik ve ekolojik boyut olmak üzere üç farklı aşamada ele alınmaktadır (OECD, 2005; Özyol, 2013: 136):

- **Sosyo-kültürel Boyut:** Sürekli eğitim ile kişilere "Hayat Kalitesinin Artırılmasının" kendilerine ve sonraki nesillere sağlayacağı faydalar anlatılmalıdır. İnsanların kültürel, maddesel ve ruhsal ihtiyaçlarını eşit biçimde karşılayabilmek olarak tanımlanmıştır.
- **Ekonomik Boyut:** Yeryüzündeki her kaynak sınırlıdır. Dolayısıyla, elimizdeki kaynak ne olursa olsun, bu kaynağın insan yaşamının kalitesini artırabilecek biçimde nasıl en adil dağıtılacağı yolunun bulunmalıdır. Maliyetler gelirleri aşmadan kendi kendine yeterliğin sağlanması olarak açıklanmaktadır. Ekonomik boyut faaliyetlerin ve üretim faktörlerinin sürdürülebilir kullanımını ifade eder.
- **Çevresel (Ekolojik) Boyut:** Geri dönüşümlü olsun ya da olmasın, her doğal kaynağın, devamlılığını sağlayabilecek şekilde kullanımı hedeflenmelidir. Ekosistemlerin desteklenmesiyle uzun dönem yeterliğin sağlanması anlamını taşımaktadır. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanarak, gelecek kuşakların da en az günümüz kuşakları kadar bu kaynaklardan yararlanmasını sağlamak olarak ifade edilmektedir. Ekolojik (çevresel) olarak sürdürülebilir bir sistem, yenilenebilir kaynak sistemlerinin aşırı kullanımından sakınarak, istikrarlı kaynak yapısını sürdürebilen bir sistemi ifade etmektedir.

Turizm geniş ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel sonuçları olan sosyokültürel ve ekonomik bir olgudur. Turizmin sadece pozitif ekonomik etkiler yaratarak hızla artan bir ekonomik aktivite olmadığı, aynı zamanda yapay ve doğal çevre üzerinde tahribata sebep olabilen sosyal ve kültürel problemler yaratabilen bir uygulama alanı olarak da kabul edilmektedir. Turizmde sürdürülebilirlik ise Çubuk'a (1996) göre, turizme kaynak oluşturan bölgesel ya da doğal

değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliğin devamlılığının sağlanmasıyla mümkündür (Çubuk, 1996: 20). Bu bağlamda sürdürülebilir turizm, “insanın etkileşim içinde bulunduğu çevrenin korunarak, kültürel ekonomik ve biyolojik çeşitliliğin idame ettirildiği ve aynı zamanda o bölgeye gelen turistlerin ekonomik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları ile gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçları karşılayabilmelerini hedefleyen bir yönetim şekli” olarak tanımlanabilir (Dinçer, 1996:342).

Kalkınmada amaç kısaca ekonomiyi genişletmek ve büyütme anlamına gelmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ise, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın, bugünkü kuşakların ekolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma stratejisi anlamına gelmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, insan ile doğa arasında hassas bir denge kurarak doğal kaynakları arzın kapasitesini aşmadanbugünün ve gelecek nesillerin başta çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomikboyutları bakımından ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kalkınmasına imkân sağlayacakşekilde hem bugünün ve hem de yarının yaşamını ve kalkınmasını uyumlu bir şekilde programlama ve geliştirme anlamını taşıyan bütüncül bir yaklaşımdır.

Brundtland Raporu'na göre benimsenen eko-kalkınma, sürdürülebilir kalkınma stratejisinin temelini oluşturmaktadır. Çok boyutlu bir kavram olan sürdürülebilir kalkınma; kalkınma ve mevcut doğal kaynaklar ile çevre korumasının birbirini bütünleyici kavramlar olduğu ve ikisinin de ortak amacının yaşam kalitesinin iyileştirilmesi anlamına geldiği belirtilmektedir (WCED, 1987:46). Burada amaç, doğal sermaye stokunda bir azalma olmaksızın gelecek nesillerin de bugünkü nesiller gibi aynı refah düzeyinde yaşamalarını sağlamaktır (Çetin, 2006:2). Sürdürülebilir kalkınma; koruma ve kalkınma kavramlarını bünyesinde barındırmakta ve eş zamanlı ele almaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramında; bir taraftan kalkınma sağlanır iken diğer taraftan da korumanın sağlanmasına odaklanılmakta, bu nedenle hem doğal kaynakların hem de insan kaynaklarının kalitesini iyileştirmeye ve bunlardan uzun süreli yararlanılmasını sağlamaya çalışan bir yaklaşım olarak benimsenmektedir (Kaya, 1997:23).

Sürdürülebilir turizm olgusu sürdürülebilir kalkınmaya dayanmakta (Hardy ve Beeton, 2009:170) ve ekonomik gelişme, çevresel kaynakların korunması, yerel halkın ve turistlerin tatmini konusunda bir denge unsuru kabul edilmektedir (Hunter, 2002:10). Sürdürülebilir turizmin en belirgin özelliği hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve birer ekonomik kaynak olarak kullanılan turistik çekiciliklerin zenginleştirilip korunmasıdır (Edgell, 2006:15). Her şeyden önce sürdürülebilir turizm, doğal kaynakların korunarak kalkınmanın gerçekleşmesini ve turizm gelişiminin planlı temellere dayandırılmasını ön koşul olarak kabul etmektedir. Böylece doğal ve kültürel varlıklar korunurken bölgede ekonomik ve sosyal gelişim de sağlanmaktadır (Rebollo ve Baidal, 2003:184). Görüldüğü gibi, sürdürülebilir turizm, insanın doğal çevre üzerindeki etkisini en aza indirmekten ziyade, doğal çevrenin insan üzerindeki etkisini en üst noktaya çıkaran ekosantrik (doğa merkezci) bir anlayışı egemen kılmaktadır.

Sürdürülebilir turizm, turizmin ekonomik karlılığın önem kazandığı 1960’lardan itibaren ulusal yönetimler tarafından desteklenmesiyle kitle turizminin çevresel öğelerin taşıma kapasitesi göz ardı edilerek kontrolsüz gelişiminin fiziksel ve toplumsal çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olması sonucu ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm kavramı, uzun dönemli, katılımcı, çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik uyumlu bir turizm gelişimini ifade etmektedir. Bu bağlamda, yerel toplum için mevcut faydalar ve sağlanacak fırsatlar arasında bir denge aramakta (Timur ve Getz, 2002:12), diğer yandan hem kültürel, çevresel, biyolojik kalite ve çeşitliliği ve bunların ev sahibi toplumla uyumunu göz önüne almakta, hem de doğal kaynakların, doğal ve kültürel mirasın korunmasını ve sosyoekonomik refahı sağlamaktadır (Çıracı vd. 2008:91). Aynı zamanda sektörü besleyen doğal çevre ve insan kaynaklarını olumsuz yönde etkilemeden turizm kapasitesini ve turizm ürünlerinin kalitesini artırmayı amaçlayan sürdürülebilir turizm olgusu (Can, 2008: 26), yapılaşmada yerel mimari özelliklerin korunmasına, tarihi ve arkeolojik kalıntıların özgün ortamlarla uyumunun bozulmamasına özen gösterme temel felsefesiyle yeniden yapılanma yerine mevcut yapıların kullanımı ve bu konuda çabaların geliştirilmesini öngörmektedir (Çakılcıoğlu,1996:29).

Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için bölgeden bölgeye farklılıklar arz eden çevresel kaynakların taşıma kapasitesi ve diğer özellikleri dikkate alınarak düzenleme ve planlama yapılması bir zorunluluktur. Ekonomik, insani, doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliği konusunda avantaja sahip ülkeler daha kaliteli ürün ve hizmetleri, kesintiye uğramadan hedef pazarlara ulaştırabilme şanslarını ve böylece uzun vadeli rekabet gücünü artırmaktadırlar (TÜSİAD, 2012:37). Bu kapsamda oluşturulacak sürdürülebilir turizmin genel ilkeleri aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Çakılcıoğlu, 1996:31-40; Karaman, 1996:101):

- Turistik düzenlemelerin talebe göre değil, arza göre yapılması,
- Önceliklerin yerel halka verilmesi,
- Turizmin 12 aya yayılması,
- Toplu taşımaya ağırlık verilmesi,
- Temiz enerji kullanımının özendirilmesi,
- Gerçek yaşamın sahnelenmesi,
- Mevcut yapı stokunun kullanımı,
- Toplumsal ve kültürel kimliğin korunması,
- Turizm yatırımlarının esnek, gelişmeye açık ve uzun vadeli olması.

Sürdürülebilir turizmin genel ilkeleri doğrultusunda sürdürülebilir turizm, insanın çevre üzerindeki etkisini en aza indirmeden ziyade çevrenin insan üzerindeki etkisini en üst noktaya çıkararak kültürel ve çevresel zararları en aza indirmeyi, yerel halk ve ziyaretçi memnuniyetini en iyi düzeyde ve söz konusu bölge için uzun dönemli ekonomik sürdürülebilir gelişmeyi ve kalkınmayı en uygun düzeyde sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece ekosistemin kaynaklarına aşırı yüklenilmemesi ve kendisini yenileyebilmesine olanak sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda sürdürülebilir turizmin alt amaçları da aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çakılcıoğlu, 1996: 41-43):

- Tarihsel, doğal ve kültürel varlıklar ile bir bütün oluşturan çevreyi ve toplumu korumak,
- Tarihsel, doğal ve kültürel varlıkları turizme kazandırmak,
- Turizmi çeşitlendirmek ve mevsimlere yaymak,
- Turizm gelirlerini arttırmak,
- Ulaşım olanaklarını kolaylaştırmak,
- Altyapı ve hizmet sorunlarını çözmek,
- Turizm sektöründeki işgücünün niteliğini ve niceliğini arttırmak,
- Turizm sektöründeki yatırım olanaklarını geliştirmek.

3. Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma ve Kırsal Turizm

Kırsallık kavramını üç farklı çerçevede değerlendirmektedir(Clokev.,2006:20-21):

1. Kırsallığın işlevselliği kapsamına göre; Bu kapsamda alanın nasıl kullanıldığı (özellikle tarım ve ormancılık) ve bu bölgedeki yerleşim yapısı (düşük gelirli küçük yerleşimler ve yoğun bir manzara) kırsalı tanımlamada on plana çıkmaktadır.
2. Politik-ekonomik kapsama göre; Bu kapsamda yöredeki politik ideoloji (üyeye özel ve gönüllü faaliyetleri üzerine kamu müdahalesi), üretim modelinin farklılığı (otantik içerikli), kamu hizmeti üretiminin zorluğu ve dağılımı (kamu hizmetinin o bölgeye tam olarak götürülmemiş olması), düşük tüketim ve ekonomik etkinliğin sağlanamaması göz önüne alınmaktadır.
3. Kırsallığın sosyal yapısına göre; Bu kapsamda da bölgenin sosyo-kültürel yapısı değerlendirilir. Genelde de farklı sosyo-kültürel değerlerin ağırlık kazandığı bir yapının olduğu gözlemlenir.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının özünde, kalkınma sadece bir büyüme olarak algılanmamakta, kalkınmanın içerisinde büyüme gibi fiziksel değerlerden ziyade, insan ve çevre gibi sosyal değerler yer almaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kırsal kalkınmada insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik kalkınma insani kalkınma olarak tanımlanmakta ve hem

kırsal kalkınma, hem de genel kalkınma için önemli bir yapı oluşturmaktadır(Öztürk ve Mengüloğlu, 2008:210). Moseley'e göre de (2003:4) kırsal kalkınma üç farklı açıdan değerlendirilebilir:

- 1) Kırsal kalkınma; içerisinde eğitim, sağlık, barınma, kamu hizmetleri ve imkânları, liderlik ve yönetim kapasitesi, kültürel miras gibi kırsal alanlarda yaşayanların ve mekânların yaşamsallığı ile ilgili tüm önemli unsurları kapsayan geniş bir kavramdır.
- 2) Kırsal kalkınma; ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel hedeflere sürdürülebilir bir şekilde entegre olmaya çalışan çok boyutlu bir süreçtir.
- 3) Kırsal kalkınma; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel değişikliklerle elde edilen sürdürülebilirlik sayesinde bütün toplum adına uzun vadeli bir refah yaratan bir değerdir.

Kırsal kalkınma, kırsal alanlarda yaşayan insanların sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan yaşamını olumlu yönde değiştirecek biçimde üretim, gelir ve refah düzeylerinin geliştirilmesi, dengesizliklerin giderilmesi, kentsel alanlarda mevcut fiziksel ve toplumsal alt yapının kırsal alanlarda da oluşturulması, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesi yönündeki süreçleri, etkinlik ve örgütlenmeleri olarak tanımlanabilir. Kuşat'a göre (2014:69) kırsal kalkınma ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın, bu kalkınma turunun içerisinde önemli yapı taşı tarımdır. Kırsal kalkınma ile kalkındırılacak kırsal topluluklar da büyükoranda köylüdür. Kırsal kalkınma programları neticede, geçiminin çok büyük kısmını tarımsal faaliyetlerden elde eden köylülere uygulanır. Kırsal turizm faaliyetlerinin de bu nedenle büyükoranda köylerde ikamet eden topluluklara benimsetilmesi, kırsal kalkınmanın kırsal turizmle sağlanmasının ön koşuludur. Ayrıca, kırsal kalkınma programlarının kendi kendini idame ettirebilme yeteneğine sahip olmaları ise, kaynak etkinliğinin sağlanması ve sürdürülebilirlik için oldukça önemli bir yapı oluşturacaktır. Özellikle de üretim faktörlerinin son derece hızlı ve bilinçsiz şekilde tüketildiği, sürdürülebilirlik bilincinin de çoğu zaman göz ardı edildiği toplumlarda ortaya çıkan bu pozitif dışsallık, ekonomileri için oldukça önemli bir değerdir. Bu bağlamda kırsal kalkınma programlarının kırsal dönüşümü iyi şekilde sağlayacak biçimde yapılandırılmasına ihtiyaç vardır. Çünkü kırsal kalkınma kırsal alanlarda kırsal dönüşümü gerekli kılar.

Gallent vd.'ne göre (2008:37) kırsal kalkınma için gereken kırsal dönüşümün sağlanması yaşamsallık, istihdam, koruma ve canlılık alt başlıklarında toplanacak tam 10 noktaya dikkat edilmesiyle beklenen başarıya ulaşmayı sağlayacaktır. Bu noktalar;

- 1) Kırsal toplumların başarılı bir şekilde bir yaşam kırsalı oluşturması ve yüksek kaliteli kamu hizmetlerine erişimin sağlanması gerekir. Bunun için:
 - ✓ Yaşamsal özellikli kamu hizmetleri desteklenmeli,
 - ✓ Modern kırsal hizmetler oluşturulmalı,
 - ✓ Uygun şekilde konut temini sağlanmalı,
 - ✓ Yerel bazlı taşıma sistemi sorunları çözülmeli.
- 2) Yüksek ve istikrarlı bir istihdam imkânı sağlayan çeşitlilikte bir kırsal alan çalışması yapılması gerekir. Bunun için:
 - ✓ Pazar alanlarını ve kırsal ekonomiyi büyüten bir canlandırma işlemi gerçekleştirilmeli,
 - ✓ Tarım için yeni bir bakış açısı geliştirilmelidir.
- 3) Çevrenin sürdürülebilirliği ve geliştirilmesinde korumacılığın önemi fazladır. Bunun için:
 - ✓ Kırsal bölgeye özel korumacılık programı oluşturulmalı,
 - ✓ Herkesin hoşlanacağı gibi bir kırsal alan yaratılmaya çalışılmalıdır.
- 4) Tüm üretim alanlarında hükümet tarafından sesinin duyulabileceği, kendi kendini şekillendirebilen canlı bir kırsallık yaratmak gerekir. Bunun için:
 - ✓ Ülke kırsallarına kentten göç verme sağlanmalı,
 - ✓ Düşünce sisteminin kırsal bazlı olması sağlanmalıdır.

Kırsal turizm çok boyutlu bir alternatif turizm türüdür. Kırsal alan olarak ifade edilen alanlarda, yörenin ekonomik, sosyo-politik, kültürel, tarihi, coğrafi, beşeri yapısına uygun olarak gelişen ve gelişmesi teşvik edilen turizm türüdür(Kuşat, 2014:67). Diğer bir deyişle, kırsal turizm, kırsal alanlarda insanların eğlenme, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme amaçları için ayrılmış

ve düzenlenmiş alan ve yapıların görünümüdür. Bu bağlamda, piknik ve kamping alanları, plajlar, motel, otel ve tatil köyleri kırsal turizm kapsamına girmektedir. Bu alanlar ve yapılarının bilinçli bir planlama ile doğa içinde eritilmeleri, doğa ile bir bütünlük oluşturmaları gerekmektedir. Bu açıdan aşırı kullanım ya da bu alanlara fazla yüklenme, hem yararlananlar hem de çevre, doğal etmen ya da özellikleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Koç ve Şahin, 1999). Bu nedenle kırsal turizmin belirli ilkeler çerçevesinde sürdürülmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, kırsaldaki turizmin ilkeleri; yararlanma, gelişim, tasarım, kırsal ekonomi, koruma ve pazarlama olmak üzere 6ana başlık altında özetlenebilir(Sharpleyve Sharpley, 1997).

- Gelişim: Kırsaldaki turizm gelişimi, koruma ve ayağa kaldırma amaçlarına yardımcı olmalıdır. Örnek olarak, tarihi evlere yeni kullanımlar, çiftliklere ise ek kullanım ve gelir getirebilir; terk edilmiş arazilerin ıslahına yardımcı olabilir ve kırsala ulaşım için yeni fırsatların önünü açabilir.
- Yararlanma: Turistlerin kırsaldan daha çok yararlanmalarını sağlama çabaları, kırsalın özelliğini, güzelliğini, kültürünü, tarihini ve yaban canlılarını merkez alan etkinliklere yöneltilmelidir.
- Kırsal Ekonomi: Turizme yatırım, kırsal ekonomiyi desteklemeli, fakat hem yoğun kalabalıktan ve erozyon ile aşırı kullanma dolayısıyla turizm kaynaklarına hasar vermektan kaçınmak için hem ekonomik ve hem de başka faydaları yaygınlaştırmak için coğrafi olarak daha geniş çapta yayılmanın ve ziyaretlerin en yoğun olduğu dönemlerin dışına daha çok kaydırılmasının peşinde olmalıdır.
- Tasarım: Yeni turizm gelişimlerinin planlanması, yerlerinin saptanması ve yönetilmesi, peyzaja uygun olmalı ve mümkün olan durumlarda ise peyzajı zenginleştirmeye çalışmalıdır.
- Koruma: Kırsaldaki turizmden faydalananlar, bu turizmin en değerli varlığı olan kırsal korunmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulunmak için koruma ve ayağa kaldırma politikalarına ve programlarına politik ve pratik destek sağlamalıdır.
- Pazarlama: Turizm sanayisinin tanıtım, bilgilendirme ve pazarlama girişimlerinde insanların kırsala yönelik anlayışlarını ve ilgilerini derinleştirerek takdir etme ve yararlanma duygusuna ulaşmalarını sağlamaya çalışılmalıdır.

4. Otantik Kırsal Turizm Projesi (Serik-Akbaş Köyü)

Akbaş Köyü, 690 nüfusludur. Antalya'ya 51 km ve bağlı bulunduğu Serik İlçesi'ne 18 km ve Zeytintaşı Mağarasına 5 km uzaklıktadır. Söz konusu proje alanı Serik İlçesi ile Zeytintaşı Mağarası'nın arasındadır.

Şekil 1 Proje Alanı ve Zeytintaşı Mağarası Ulaşım Yolu

4.1. Projenin Tanımı: “Otantik Kırsal Turizm Projesi” sosyo-kültürel, sanatsal, özgün mimari ve ekonomik boyutu olan, sürdürülebilir turizm bağlamında alternatif turizm kapsamına giren kırsal ve mağara turizmi anlayışına uygun olarak hazırlanmış bütünleşik bir turistik ürün geliştirme ve çeşitlendirme projesidir.

Şekil 2. Proje Çalışma Alanı

4.2. Projenin temel amacı; sürdürülebilir kalkınma ve turizm ilkesi çerçevesinde bölgenin doğal ve kültürel zenginliklerini ön plana çıkararak kırsal turizm bağlamında yeni ürünlerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesini sağlamak yoluyla turizmi iç bölgelere yaymak ve bölgesel gelir düzeyi farklılıklarını minimize etmektir.

4.3. Projenin alt amaçları:

- Antalya Bölgesinde ve Ülkemizde özel ilgi turizmini destekleyerek turizmi 12 aya çıkarma faaliyetlerine katkıda bulunmak,
- Deniz kum güneş üçgeni dışına çıkılarak turizmi iç kesimlere yaymak,
- Kırsal alanda yaşayanların kültür birikimlerini ön plana çıkarmak,
- Kırsal alanda yaşayanların turizmden pay alması sağlamak,
- Bölgesel gelişmişlik ve gelir farklılıklarını minimize etmek,
- Yerli halkı destekleyerek projenin merkezinde yer almasını sağlamak,
- Yerel halka gelir getirici iş imkânı yaratarak sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamak ve istihdam yaratmak,
- Bölge turizminin canlandırılması ve değerlendirilmesine katkı sağlamak,
- Çevrenin korunmasına yardımcı olmak,
- Kırsal kesimde yaşayanlar, zanaatkarlar ve sanatçıların iç içe yaşadığı otantik bir Yörük kültür köyü oluşturmak,
- Turistlere ve yöre halkına alternatif bir turistik destinasyon olanağı sunmak,
- Otantik Yörük Köyü Projesi ile mevcut bir turistik destinasyon olan Zeytintaş Mağarasını cazip hale getirmek ve turistik tur destinasyonu kategorisine girmesini sağlamak.

4.4. Projenin Kapsamı; kırsal turizm bağlamında bölgede, kültürel, doğal, çevresel yapıyı bozmadan, sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamak, istihdamı genişletmek, bölge turizmini canlandırmak, çeşitlendirmek ve geliştirmek kapsamında, Zeytintaş Mağarası ve çevresini, bölgenin kültürel mirasını ve doğal yapısını koruyarak kullanma ve kullanarak koruma yoluyla değerlendirmektir. Proje kapsamındaki bölgeyi önemli bir turizm çekim merkezi haline getirmek için öncelikle, Zeytintaş Bölgesi'nin sosyal, doğal ve kültürel yapısı göz önüne alınarak,

Zeytintaşı Mağarası merkezli yöresel mimariye uygun çadırlar, atölyeler, pazar yerleri, dinlenme yerlerinin alt ve üst yapılarının sürdürülebilir kırsal turizm kapsamında etaplar halinde faaliyete geçirilmesi öngörülmektedir.

Bu bağlamda, ilgili kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri ile birlikte;

- I. İlgili alanların tahsisinin ilçe özel idaresine devreni sağlamak,
- II. Bölgenin alt ve bölgenin mimari dokusuna özgü üst yapısı için fon sağlamak,
- III. Yönetim, atölye, pazar yeri, dinlenme ve eğlenme amaçlı kullanılmak üzere özgün yapıda Zeytintaşı yapılarının inşasının ve restorasyonlarının yapılmasını sağlamak,
- IV. Geleneksel ürünlerin (yemek, şifalı bitkiler, el sanatları vb.) üretimini sağlayarak yöre halkına beceri kazandırmak,
- V. Geleneksel ürünlerin üretimi ve sunumunu sağlamak,
- VI. Sanatsal faaliyetlerin üretimini ve sunumunu sağlamak,
- VII. Zeytintaşı'nın turizm açısından tanıtımını gerçekleştirmek,

gibi uygulamaların gerçekleştirilmesine yönelik olarak gerekli alt ve üstyapının oluşturulması, projenin kapsamını oluşturmaktadır.

4.5. Projeden Sağlanacak Kazanımlar: Sosyo-Ekonomik, Kültürel ve Çevresel Katkı

Türkiye'de kırsal nüfusun yaklaşık olarak 1/3'ünü oluşturan orman köylerinin büyük bir kısmı kentten uzak, dağlık ve ormanlık alanlarda kurulmuş olup; sağlık, eğitim, iletişim ve ulaşım gibi hizmetlerden yeterince yararlanamamaktadır. Orman köylüsünün geçimi önemli ölçüde orman kaynaklarının kullanımına ve küçük ölçekli geçimlik tarımsal faaliyete dayanmaktadır. Fakat bu yörelerdeki kullanılabilir arazinin kıt ve verimsiz oluşu orman köylülerinin ova köylerindeki çiftçilerle rekabet şansını ortadan kaldırmaktadır. Yeterli ve verimli tarım toprağına sahip olmayan, aynı zamanda alternatif ekonomik etkinlikler sunulamayan orman köylüsünün, sonuçta ormanlara zarar veren yollara başvurdukları herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Diğer sektör çalışanları ile karşılaştırıldığı zaman orman köylüsünün daha düşük bir gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, yukarıda belirtilen sorunlar beraberinde göç olgusunu getirmektedir. Örneğin, 1991 yılında orman köylerinde yaklaşık olarak 9 milyon kişi yaşarken bu rakam 1999 yılında 7,2 milyona düşmüştür. (Akça,H., vd;2000).

Orman köylülerinin sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan yaşam standartlarının düşük olması, onları ormana yönelten başlıca faktördür. Ormanlara yönelme ise, olumsuz anlamda; ormandan kesip satma, yakmak suretiyle tarla açma gibi en düşük faydayı getirip, ormanın sürekliliğini kıracak biçimlerde olmaktadır. Unutulmamalıdır ki; ormana en yakın çevrede yaşayan orman köylüsünün ormana olan ekonomik bağımlılığı giderilmeden ve sosyo-ekonomik yapısı iyileştirilmeden ormanlar üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek mümkün değildir.

Son yıllarda Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın başlatmış olduğu "Doğduğum Yerde Doymak İstiyorum" sloganının başarıya ulaşmasında dağ ve orman köylerinin turizme açılmasının önemli katkısı olacaktır. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında kırsal alanda istihdamın artırılması ve gelirin çeşitlendirilmesi için yeni üretim dallarında çalışmaların teşvik edileceği ve tarım dışı ekonomi kollarının destekleneceği belirtilmektedir. Çünkü son yıllarda birçok kalkınma uzmanı, kırsal alanların özellikle de dağlık ve ormanlık bölgelerin yalnızca geçimlik tarım ve ormancılık faaliyetleri ile kalkındırılmasının olanaksız olduğu görüşünde hem fikirdirler. Bunun için kırsal alanlarda göç sorununu çözecek, atıl işgücünü değerlendirecek ve ek gelir sağlayacak kırsal turizm gibi alternatif faaliyetlere gereksinim vardır. Bu tür faaliyetlerin orman içi ve çevresi köylerde uygulamaya konulması, bu yerlerin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yönden gelişmesine katkı sağlayacağı bir gerçektir. Öncelikle dağlık ve ormanlık alanların sahip olduğu turizm potansiyeli belirlenmelidir. Daha sonra planlı, programlı, doğru mekânlardan ve doğru hedef kitle seçilerek gerek devletin ve yerel yönetimlerin önderliğinde gerekse gönüllü kuruluşlar, özel sektör ve kırsal halkın katılımı sonucu dağ ve orman köylerinde turizm faaliyeti yaygınlaştırılmalıdır (Esengün, vd.; 1999).

Kırsal turizm kapsamında uygulamaya konulacak turizm faaliyetlerinin ve yaşama geçirilecek projelerin gerçek anlamda dağ ve orman köylülerine sosyo –ekonomik açıdan katkı sağlaması için faaliyetlerin merkezinde dağ ve orman köylüleri olmalıdır. Ormansız bir alanda sürdürülebilir bir turizm faaliyetinin olamayacağı konusunda dağ ve orman köylüleri bilinçlendirilmeli ve eğitilmelidir. Ormanları kullanarak koruma ve koruyarak kullanma bağlamında ormanlara sahip çıkma bilinci benimsetilmelidir.

Bu kapsamda 2015 yılında ATSO (Antalya Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yapılan tarama çalışması sonucunda sunulan “Antalya Sürdürülebilir Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Strateji Rehberi” raporunda yapılan saha çalışmasında Akbaş Köyü sakinlerinin anket formunda yer alan değerler hakkındaki görüşleri incelendiğinde, 0 ile 10 arasında bir puan üzerinden yapılan değerlendirmede muhtemel alternatif turizm faaliyetlerine yaklaşımın 9,6 puan, köyde kurulacak alternatif turizm iştiraklerine desteğin 8,5 puan, alternatif turizmin hayatı pahalandıracağına inancın 3,3 puan ve alternatif turizmin köyün çevreyle ilgili değerlerinin korunmasına katkı sağlayacağı inancının 4,8 puan ile değerlendirildiği anlaşılmaktadır (ATSO, 2015:250-251). Burada çevreyle ilgili değerlerinin korunmasına katkı sağlayacağı inancı puanının (4,8) Antalya geneli sonucu 7,3 puandan ve Serik geneli sonucu 6,4 puandan düşük olmasında kontrolsüz ve bilinçsiz rekreatif faaliyetlerin (Mesire alanlarının ve Zeytintaşı mağarasının ziyareti gibi) önemli bir etkisi söz konusudur. Raporda da görüldüğü gibi genelde yerel halkın kırsal alanda alternatif turizm faaliyetlerine bakış açısı olumludur.

Bu projenin sosyo-ekonomik, çevresel ve kültürel yönden yapabileceği olası katkıları aşağıdaki gibi maddeler halinde özetleyebiliriz:

- Bu proje ile her mevsim aktif olarak yapılabilme olanağı bulunan kırsal turizm kapsamında turizmin mevsimsel ve coğrafi dağılımına katkıda bulunulacaktır.
- Bu proje kapsamında dağ ve orman köylerinde turizmin gelişmesi ve çeşitlendirilmesi sonucu atıl işgücüne yeni iş olanakları sağlanacaktır.
- Yörede geçim kaynağının iyileşmesi ve çeşitlenmesi sonucu kırdan kente göç önlenecektir.
- Tarımsal, kültürel veya turistik alandaki yeniliklerin benimsenmesi, yöredeki ailelerin girişimcilik ruhunun (yeteneklerinin) gelişmesine katkıda bulunacaktır.
- Otantik Yörük kültür köyü projesi yatırımcı, turist, yerel halk gibi paydaşları arasında sürdürülebilir turizm bilincini oluşturma konusunda da katkı sağlayabilecek niteliktedir.
- Kırsal turizm, kentlerden kırsal alanlara ve orman köylerinden kentlere yeni ve yararlı bilgilerin akışında önemli rol oynayacaktır.
- Kadınların aktif biçimde bir takım görevler üstlenerek para kazanması toplum içerisindeki statüsünü değiştirecektir.
- Kırsal turizm faaliyetinde yer alan turistler çevreye daha duyarlı oldukları için turizme açılan alanlardaki doğal değerler daha sıkı bir şekilde korunacaktır.
- Dağ ve orman köylerinde turizmin gelişmesi beraberinde o yörelere daha fazla ve kaliteli sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetlerinin gitmesine yardım edecektir.
- Sürdürülebilir turizm anlayışı ile uyumlu Otantik Kırsal Turizm Projesi, küreselleşme olgusu karşısında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan yerel değerleri ayakta tutma, doğal ve kültürel değerleri koruma ve dünyaya tanıtmaya konusunda üstünlüğe sahiptir.
- Dünya turizminin merkezinde olan bir bölgede bulunmasına rağmen turizmin nimetlerinden yararlanamayan dağın arkasındaki halkın ekonomik ve sosyal açıdan kalkınma çabalarına bu proje ile ivme kazandırılabilir.
- Bu proje ile kıt tarım ve orman alanlarında yaşayan orman ve dağ köylülerine alternatif bir ek geçim kaynağı sağlanmış olacaktır.

- Bu proje ile dağın önünde yaşayanlar ile dağın arkasında yaşayanlar arasında oluşan büyük gelir dağılımı dengesizliği kısmen azaltılmış olacaktır.
- Bu proje kapsamında bölgeye yapılacak turizm yatırımları bölgedeki açık ve gizli işsizlere iş olanağı sağlayacaktır.
- Bu proje kapsamında binlerce yılın yarattığı eşsiz bir değere ve güzelliğe sahip Zeytintaşı Mağarası da mağara turizmi açısından önemli bir turistik destinasyon haline gelecektir.
- Bu proje ile Otantik Kırsal Turizm Projesibünyesinde bulundurduğu çeşitli aktivitelerle aynı zamanda Serik Bölgesi'nde yaşayan yerli halk için de önemli bir destinasyon (gidilecek yer) merkezi haline gelecektir.
- Günümüzde Türkiye'ye gelen ve otelden dışarıya çıkmadan tekrar ülkemizden ayrılan turistlere ülkemizi, değerlerimizi, samimiyetimiz ve misafirperverliğimizi gösterebilmek açısından bir alternatif destinasyon sağlayan bu proje ile turistler ve yerli halk birbirlerini daha yakından tanıyabileceklerdir.

5. Sonuç

Bu kuramsal çalışmada turizmin sürdürülebilir olmasında önemli bir rol oynayan alternatif turizm türü olan kırsal turizmin sosyal, kültürel ve çevresel açıdan yeri ve önemi ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik kavramının ön plana çıktığı 21. Yüzyılın turizm hareketleri içerisinde sürdürülebilir olmayan kalıplaşmış genel ilgi turizmi faaliyetlerine karşı alternatif ve tamamlayıcı bir misyona sahip olan kırsal turizmi yavaş işleyen süreçler içerisinde olsa da özel bir konuma ulaşmaktadır.

Gelişmekte olan birçok ülke gibi Türkiye'de 1980'li yıllarda sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kalkınma bilinci olmadan ekonomik kalkınma sürecinde turizmi “uyarıcı, itici ve sürükleyici” sihirli bir güç olarak görmüştür. Bu bağlamda, yıllarca özen gösterilerek korunan kırsal alanlar, kıyıları ve kıyılarıdaki ormanlık alanlar, yerel yönetimlerin ve halkın bilgisi olmadan merkeziyetçi (tepeden dayatmacı) bir anlayışla verilen teşvik ve tahsislerle plansız, denetimsiz ve hızlı bir şekilde büyük boyutlarda yapılaşmaya gidilmiştir. Bu süreçte liberal ekonomik politikaların “bırakınız yapsınlar, bırakınız etsinler, her şeyi piyasa belirlersin” yaklaşımlarıyla turizmin, toplumsal, kültürel ve ekolojik yönü ihmal edilmiştir. Hatta golf sahaları açmak için erozyonu ve çoraklaşmayı engellemek amacıyla deniz kenarına dikilen özel kızılçam ağaçlarının kesilmesi ve “yerel halk görmesin diye” kumun altına gömülmesi söz konusu olmuştur. Bu bağlamda doğal çevrenin taşıma, sürdürülebilirlik ve yenilenebilirlik kapasiteleri ve süreçleri dikkate alınmaksızın yapılan yoğun alt ve üst yapı yatırımlarıyla kitle turizminin tüm olumsuzlukları giderek artan toplumsal, kültürel ve çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu süreçte sürdürülebilir kalkınma ve turizm kapsamında kırsal kalkınmanın sağlanması bağlamında kırsal turizm faaliyetlerinin geliştirilmesine önem verilmeye başlanmıştır. Yapılan çalışmalarda kırsal kalkınma ile kırsal turizm arasında doğrusal bir ilişki bulunduğu, kırsal turizmin kırsal kalkınmanın temel araçlarından biri olduğu ortaya konulmaktadır (Ün vd.,2012:350). Ayrıca, Köyden kente göçü yavaşlatacak, ama bu arada kırsalda yaşayan insanların yaşam standartlarını kentlerde yaşayanlara eşitleyecek kırsal kalkınma programlarının uygulamaya geçirilmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir. Turizm faaliyetlerinin kırsal alanların gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sebeptendir ki; kırsal turizmin kırsal kalkınmadaki kullanılması, kırsal alanlarda yaşayanların yaşam standartlarını yükseltecek önemli değişimlere yapacağı yönünde genel bir kanı bulunmaktadır (Kuşat, 2014:70).

Bir günde dört mevsimin yaşanabildiği Antalya Bölgesi'nde deniz turizminin yanı sıra gerçekleştirilebilecek çok sayıda alternatif turizm türleri mevcuttur. Bu alternatif turizm türleri arasında çok çeşitli kırsal turizm türlerine imkân sağlayacak sosyal, çevresel ve kültürel şartlar söz konusudur. Merkeziyetçi bir yönetim anlayışı yerine, makro turizm politikalarına uygun yerel

tabanlı turizm politikaları uygulayarak arz eksenli kırsal turizm potansiyelini artırmak, çeşitlendirmek mümkündür.

Bu kuramsal çalışmada turizmde sürdürülebilirlik bağlamında kırsal turizm konusunda sunulan verilerde eksikliklerin olması söz konusudur. Ancak, bu çalışma ile ülke turizmi açısından özel ilgi turizmi kavramı, önemi ve yeri konusunda ortaya konulan verilerin, gerek akademisyenlerin gerekse karar vericilerin bu konuda kuramsal ve alansal uygulama çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akça, H., Esengün, K., Sayılı, M. (2000). Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü, Türk-Koop Ekin Dergisi, 4(12), 82–91.
- Can, M.D. (2008). Sürdürülebilir Turizm Ve Turizm Çeşitliliği Kapsamında Kültür Ve Turizm Koruma Ve Gelişim Bölgeleri: Mersin-Tarsus Örneği, Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Eğitim genel Müdürlüğü, Ankara
- Cloke, P., Mooney, P.H. ve Marsden, T. (2006). The Handbook of Rural Studies. London: Sage.
- Çakılcıoğlu, M. (1996). Sürdürülebilir Turizme Yönelik Bir Yöntem Önerisi”, Doğu Karadeniz/ Trabzon İli Özelinde Bir İrdeleme. Doktora Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.
- Çakılcıoğlu, M. (2002). Sürdürülebilir Turizm. Ulusal Bölge Planlama Bilimi Kongresi-2002, http://www.kentli.org/rnakale/meh_sur.htm, (Erişim: 10.02.2019.)
- Çetin, Murat (2006) . Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(1), 1-7.
- Çıracı, H., Turgut, S. ve Kerimoğlu, E. (2008). Sürdürülebilir Turizm Gelişimi için Bir Yönetim Modeli Önerisi: Frig Vadisi Örneği, İTÜ Dergisi, 7(2), 89-102.
- Çubuk, M. (1996). Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım. 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.
- Dinçer, İ. (1996). Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Edgell, D.L. (2006). Managing Sustainable Tourism a Legacy for the Future, Haworth Press: New York.
- Esengün, K., Akça, H., Sayılı, M. (1999). GAP Bölgesinde Kırsal Alanların Kalkındırılmasında Yeni Bir Yaklaşım: Kırsal Turizm, GAP I. Tarım Kongresi, 26–28 Mayıs 1999, Cilt: 1, Sayfa: 389–396, Şanlıurfa, 1999.
- Hardy, A.L. ve Beeton, R.J.S. (2009). Sustainable Tourism or Maintainable Tourism: Managing Resources For More Than Average Outcomes, Journal of Sustainable Tourism, 9 (3) ,168-192.
- Hunter, C., (2002). Sustainable Tourism and The Touristic Ecological Footprint, Environment and Sustainable Development, 4(1), 7-20.
- Karaman, A. (1996). Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve. Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, İ. (1997). Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir
- Koç, N. ve Şahin, Ş. 1999. Kırsal Peyzaj Planlaması. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Kuşat, N. (2014). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif Olarak Kırsal Turizm Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(2), 65-87.
- Moseley, M.J. (2003). Rural Development Principles and Practice. First Published, London: SAGE Publications Ltd.

OECD (2005). Measuring Sustainable Development Statistics Brief, September, Statistics Directorate, No:10, Paris, France.

Öztürk, T. ve Mengüloğlu, M. (2008). Sürdürülebilir Kalkınmada Fiziksel Kırsal Alan Planlaması. OMU Ziraat Fakültesi Dergisi, 23(3), 209-215.

Özyol, A. (2013). Sürdürülebilir Yeşil Kalkınma ve Kadın, Fe Dergi, 5(2), 134-138.

Rebollo, F.V. ve Baidal, J.A.I. (2003). Measuring Sustainability in a Mass Tourist Destination: Pressures, Perceptions and Policy Responses in Torrevieja, Spain, Journal of Sustainable Tourism, 11(2), 181-203.

Sharpley, R. And Sharpley, J. (1997). Rural Tourism, An Introduction, International Thomson Business Press, London.

TÜSİAD (2012). "Sürdürülebilir Turizm" Raporu, Yayın No: TÜSİAD-T/2012-09/531, İstanbul.

Timur, S. ve Getz, D. (2002). Applying Stakeholder Theory To The Implementation Of Sustainable Urban Tourism, Karl Wobered, City Tourism 2002, SpringerEconomics, 194-210.

Ün, E., Tutar, F., Tutar, E. Ve Erkan, Ç. (2012). Ekonomik Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü: Türkiye Örneği, International Conference On Eurasian Economies, 345-350.

WCED-World Commission on Environment and Development- (1987), Brundtland Report "Our Common Future", Oxford University Pres, Oxford, UK.

Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi
International Rural Tourism and Development Journal
E-ISSN: 2602-4462 4(1) 2020